

Bijlage 1

Adviesvraag OCW

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

20120177/1026

> Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Aan de voorzitter van de Onderwijsraad
Prof. dr. G. ten Dam
Nassaulaan 6
2514 JS DEN HAAG

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon
A.C.J. de Wolff
T +31-70-412 2267
a.c.j.dewolff@minocw.nl
IPC 2100

Onze referentie
411947

Datum **29 JUNI 2012**
Betreft Adviesaanvraag sturingsmogelijkheden onderwijsarbeidsmarkt

Geachte mevrouw ten Dam,

De commissie Leraren onder leiding van Rinnooy Kan waarschuwde in 2007 voor een dreigend lerarentekort, zowel kwantitatief als kwalitatief. Sindsdien heeft OCV veel in gang gezet. Er zijn maatregelen genomen om de aantrekkelijkheid en het aanzien van het lerarenberoep te versterken, bijv. door middel van versterking van de functiemix en vergroting van de professionele ruimte voor leraren. Maar ook de kwaliteit van aankomende en zittende leraren krijgt veel aandacht. Voorbeelden zijn de invoering van de kennisbases op de lerarenopleidingen en de lerarenbeurs voor het volgen van bachelor- of masteropleidingen voor zittende leraren.

Aandacht voor beide blijft ook nodig, zo blijkt, dus zowel zorgen voor voldoende leraren als voor voldoende gekwalificeerde leraren.¹ Al sinds enige jaren heeft Nederland te maken met een krimpende arbeidsmarkt, als gevolg van vergrijzing (uitstroom als gevolg van pensioen) en ontgroening (dalende geboortecijfers). De overheid als werkgever in het onderwijs moet daardoor steeds meer de concurrentieslag aan met de marktsector om de schaarser wordende hoger opgeleiden.² Maar ook de kwaliteit van leraren verdient blijvende aandacht. Een lerarentekort leidt immers doorgaans tot concessies op gestelde kwaliteitseisen. Niemand wil een klas zonder leerkracht. Terwijl leraren een cruciale rol vervullen in het bereiken van hogere onderwijsprestaties. Goede leraren kunnen bovendien een aansprekend voorbeeld zijn voor jongeren. Door met kennis van zaken en passie hun vak uit te oefenen, kunnen zij jongeren trekken naar het leraarschap.

Vooralsnog staat het leraarschap echter behoorlijk onder druk. Ten eerste kent de onderwijsarbeidsmarkt enkele hardnekkige knelpunten. Mede dankzij de beloningsmaatregelen en de conjuncturele situatie is het verwachte lerarentekort minder nijpend dan verwacht. Desondanks kampen vo-scholen momenteel met problemen om voor bepaalde vakken gekwalificeerde leraren te vinden. De

¹ Nota Werken in het Onderwijs, 2010; 2011; 2012.

² Teeuwes & Heyma, 2010

maatregelen hebben ook niet kunnen voorkomen dat voor de komende jaren voor het voortgezet onderwijs een oplopend tekort aan leraren verwacht.³ Complicerend hierbij is dat tekorten sterk regionaal verschillen.⁴

Datum

Onze referentie
411947

Naast krapte op de onderwijsarbeidsmarkt, zijn ten tweede aanhoudende klachten te horen van leraren over een hoge werkdruk⁵ en een overdaad aan bureaucratie/ regeldruk.⁶ Leraren vinden dat een toenemend aantal taken bij hen wordt gelegd. Ook ondervinden zij dat zowel de overheid als ouders en samenleving steeds hogere eisen stellen aan onderwijs en leraren, terwijl er tegelijkertijd volgens hen vooral bezuinigd wordt op onderwijs.⁷ Tevens wijst onderzoek erop dat de productiviteit in het onderwijs een licht dalende trend kent, met uitzondering van het hoger onderwijs.⁸ Binnen deze context is het niet eenvoudig om de aantrekkelijkheid van het leraarschap te vergroten.

Ten derde is de kwaliteit van leraren een punt van zorg. Onderzoek laat zien dat leraren behoorlijk verschillen in hun pedagogisch-didactische vaardigheden.⁹ Het kabinet wil de kwaliteitsverschillen tussen leraren verkleinen, door de lerarenkwaliteit over de gehele linie te verhogen. Krapte mag er niet toe leiden dat lerarenopleidingen en scholen hun eisen verlagen ten aanzien van leraren. Het leraarschap staat kortom onder druk, wat op gespannen voet staat met de ambities van dit kabinet. Nederland moet een topositie gaan innemen als kenniseconomie. Het kabinet wil daartoe het onderwijsstelsel een stap verder brengen. De stip op de horizon is een excellent stelsel met een professionele beroepsgroep van leraren. Leraren vervullen immers een cruciale rol in het verbeteren van de onderwijskwaliteit. Beoogd wordt een beroepsgroep die in belangrijke mate zelf de verantwoordelijkheid neemt voor de eigen kwaliteit en werkt aan continue verbetering van de leden van de beroepsgroep en het onderwijs.¹⁰

In februari 2012 bracht de Onderwijsraad het advies 'Geregelde ruimte' uit. Daarin werd gepleit voor voldoende ruimte voor scholen om eigen keuzes te maken over het onderwijs dat ze geven. De overheid zou zich moeten beperken tot het stellen van normen op het gebied van vakinhouden, prestaties, examinering en bevoegdheidseisen van leerkrachten. De huidige afgesproken bestuursakkoorden met de sectorraden zijn in lijn met deze manier van besturen. Voor OCW is echter nog wel een vraag wat dit besturen via bestuursakkoorden meer concreet inhoudt. Hoe kan gezorgd worden voor goede balans tussen voldoende sturing en behoud van voldoende ruimte voor scholen?

³ Nota Werken in het Onderwijs, 2012.

⁴ Nota Werken in het Onderwijs, 2012; Center Data, 2012.

⁵ BZK, Personeel en Mobiliteitsonderzoek, 2010; Research voor Beleid, Tussenmeting Convenant Leerkracht, 2011.

⁶ Ecorys, 2011.

⁷ B&A, 2012. Beleefde bureaucratie en professionaliteit leraren (nog te verschijnen).

⁸ SCF, 2012.

⁹ Van Veen, 2011; Inspectie van het Onderwijs, 2012. Onderwijsverslag 2010-2011.

¹⁰ Vgl. McKinsey, 2010.

Adviesvraag

Vanuit deze context is het voorstel om de Onderwijsraad de volgende vraag voor te leggen:

Datum

Onze referentie
411947

Wat zijn de sturingsmogelijkheden om te zorgen voor voldoende en voldoende goede leraren op de middenlange en lange termijn?

Met als deelvragen:

- Op welke zaken kan/ moet de overheid sturen en welke zaken behoren tot de verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers? Kan bij het beantwoorden van deze vraag de sturing zoals door de Onderwijsraad bepleit in 'Geregelde ruimte' meer concreet worden ingevuld?
- Tegen de achtergrond van het bovenstaande is vervolgens de vraag welke maatregelen of interventies zijn aan te raden op basis van effectieve en doelmatige praktijken in Nederland en in andere landen? Gedacht kan worden aan maatregelen/ interventies gericht op:
 - o verbetering van de instroom, zowel kwalitatief als kwantitatief: kwaliteit lerarenopleidingen, zij-instroom, nieuwe routes naar het leraarschap;
 - o verbetering van de kwaliteit van zittende leraren;
 - o voorkoming van uitstroom van goede leraren en schoolleiders, bijv. door sterke stimulansen tot professioneel HRM en een goede beloning;¹¹
 - o verbetering van een doelmatige inzet van leraren, door innovatie van de onderwijsorganisatie.
- Kan een onderscheid worden gemaakt tussen maatregelen die op de korte termijn het meest zinvol zijn, en maatregelen die op de lange termijn genomen moeten worden?
- Hoe kunnen maatregelen of instrumenten zo worden ingezet dat ze ook passen bij het streven naar een meer professionele beroepsgroep die de eigen kwaliteit bepaalt en bewaakt?

Ik zou het advies graag zo spoedig mogelijk na het aantreden van een nieuw kabinet in ontvangst nemen.

Met vriendelijke groet,

de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Halbe Zijlstra

¹¹ SER (2006). Voorkomen van arbeidsmarktknelpunten collectieve sector.